

Demokratihistorie til å bli klok av

BOKOMTALE: I den nye boka *Demokrati - historien og ideene* bringer forfatterne leseren rett inn i diskusjonene om demokratiet som styreform og hva demokrati gjør med mennesker.

Av Hilde Sandvik, professor i historie ved Universitetet i Oslo

Dette er ei stor bok og en stor begivenhet. 600 sider med 33 velskrevne artikler om ideer og demokrati gjennom 2 500 år skrevet av norske og nordiske statsvitere, historikere, filosofer, religionshistorikere og idéhistorikere. Det er ei bok som vil treffe et bredt publikum.

Redaktør Raino Malnes åpner pedagogisk i introduksjonsartikkelen «Den vanskelige kjærligheten til demokratiet»: «Demokrati er, i bunn og grunn, en oppskrift på fordeling av politisk myndighet over et territorium og menneskene som hører til territoriet.» Det er en optimistisk artikkel som understreker at demokrati kan hanskkes med det meste. Artikkelen er en sterk oppfordring til politisk aktivitet. Representativt demokrati drøftes opp mot direkte demokrati, og demokratiets motsetninger diktatur og anarki.

Historisk utvikling

Andre del av boka er en kronologisk gjennomgang av demokrati som ide og praksis fra antikken og opp til vår tid, delt i fire bolker. Mona Ringvej innleder om demokratiet i Athen. Oppkomsten forklares med ønsket om å hindre aristokratiets ødeleggende maktkamper ved å lage et intrikat politisk system som ikke kunne korrumpes. Ringvej leder oppmerksomheten vekk fra folkeforsamlingen, til de sinnrikt sammensatte distriktene *fylene*, 500-mannsrådet og formannskapet som utgikk fra dette; *prytaniet* i den runde *tholos*-bygningen på *agora*, torget. Slik skjerper hun leserens blikk for demokratiets institusjoner og praksiser. Det er nyttig å ha med i lesningen av de neste to artiklene om romersk historie og middelalderen der folkeforsamlinger fantes, men det øvrige manglet.

Tidlig moderne tid fra renessansen til den franske revolusjon dekkes av sju strålende artikler. Universitetets beste lærere skriver om sine viktige emner: Trond Berg Eriksen forklarer Machiavelli, Luther og More. Knut Midgaard skriver om James Madison og Kåre Tønnesson forklarer demokratiet i den franske revolusjon. Disse artiklene rammer inn solide gjennomganger av rekken av tenkere om samfunnskontrakt fra Hobbes til Rousseau og Kant. Her bidrar Ellen Krefting, Jørgen Hermansson og Lars Svendsen samt redaktør Malnes med klargjørende framstillinger av motsetningsfylt tenkning.

MER OM MACHIAVELLI: [I krigens skygge og speil](#) • [Machiavelli på norsk](#)

Bolken «Demokratiets barndom 1814-1914» består av seks artikler og behandler den norske 1814-grunnloven, forklarer 1848 i Europa, oppkomsten av liberalisme, konservatisme og sosialisme. Her er det mye å glede seg over. Jon Elster skriver om Tocqueville og hva samfunnsvitere kan lære av å studere *mekanismer*, heller enn teorier.

De ti artiklene i siste kronologiske bolk, «Demokratiets tidsalder (1918-2014)», er sterk lesning. Øystein Sørensen skriver om totalitære ideer i vår tid, og Olle Törnquist om demokratisering i det globale syd og Kari Vogt om den arabiske våren. I tillegg er det en rekke artikler om EU, postkommunistisk Europa og velferdsstat.

Ideen demokrati

Den avsluttende delen forlater det kronologiske. «Demokratiet som idé» handler om institusjoner og mange av dagens viktige diskusjoner. Her skriver Bernt Aardal om valgordninger, Cathrine Holst om diskriminering og Øyvind Østerud om rettsstat, for igjen bare å nevne noen få av de ti svært interessante artiklene. Fordi boka er kronologisk disponert fra antikken opp til vår tid får leseren en gjennomgang av tanker fra tider som langt fra var demokratiske. Dette var hundreårene da de lærde leste Aristoteles og Platon og lærte at demokrati refererte til uforutsigbar og fordervet forfatning, som Trond Berg Eriksen skriver. Heldigvis er dette ikke blitt ei bok bare om filosofer. Her handler det også om hvordan vanlige folk forsto folkesuverenitet. Demokratiet ble en plattform da nye grupper entret politikken, slik som under den franske revolusjon. Kåre Tønnesson forklarer hvordan seksjonene i Paris tok i bruk ideene om folkesuvereniteten, myndiggjorde seg selv som det suverene folk og bedrev direkte demokrati.

Velegnet som pensum

Selvsagt er det noe en kunne savne i ei så stor bok. Et register over personer og emner hadde vært til stor hjelp. Egne artikler om stemmerettsbevegelsene i Europa fra Chartistene i England som kjempet for allmenn mannlig stemmerett og framover skulle jeg gjerne ha sett. Men for egen del er dette heller en oppfordring til å lete videre i bokhyllene etter mer og heller glede seg over at så mye klart og godt om vanskelig stoff er samlet mellom to permer.

Redaktørene skriver at boka kan egne seg som pensum på høyskoler og universitet, og inspirere til politisk arbeid. Det er jeg enig i! Hver artikkel er utstyrt med fyldig bibliografi for den som vil lese mer. Den er også ypperlig for alle lærere som underviser i samfunnsfag, historie og valgfaget filosofi og historie på videregående. Gode fagbøker er også utmerkede gaver og dette er ei bok som gjerne kan gis til samfunnsbevisste førstegangselgere og alle andre som trenger noe godt og klart å lese.

LES OGSÅ: [Eliteparagrafen](#) • [Republikanisme i kontekst](#)